

Índex

- Introducció 1
- El cinema espanyol 3
- Exemples de pel·lícules taquilleres o

reconegudes en els últims anys 4

- Vicente Aranda 12
- Fitxa tècnica dels films analitzats 13
- Els temes de la seva filmografia 16

3.2.1. El sexe i la crueltat 17

3.2.2. Història política d'Espanya 19

- Conclusió 22
- Bibliografia 24
- **Introducció**

El que pretenc fer amb aquest treball és una ullada al cinema dels nostres dies; sobretot als temes que tracta, els conflictes i problemes que s'hi veuen retratats. Per tant el meu treball no serà tant d'anàlisi de les formes, de la fotografia o la càmera com de buscar el rerafons de les històries explicades. També m'interessa en gran part entendre en la seva totalitat a Vicente Aranda i comparar-lo amb els temes utilitzats al cinema d'altres directors espanyols.

Per una altra banda, he de poder analitzar i ubicar un gran director com és Vicente Aranda dins d'aquest cinema espanyol. Aranda té alguns temes recurrents en les seves pel·lícules que són gairebé una constant en la seva filmografia. Amb aquest treball el que pretenc és definir-los i trobar-ne exemples en les seves pel·lícules. Per sobre de tot, em centraré en aquests últims anys, ja que abarcar tota la filmografia d'Aranda no em permetria aprofundir ni realitzar un bon treball; la causa és la gran extensió de la seva obra. A més, aquest és el període que personalment conec més, tant d'Aranda com del cinema espanyol en general, pel que crec més adequat centrar el treball en un tema sobre el qual ja tingui una mica de coneixement previ.

Crec que també és important incloure una breu biografia d'Aranda, ja que les experiències que va viure, sobretot durant la seva joventut, és a dir, la Guerra Civil i el franquisme, el van influenciar i això es pot veure en la quantitat de obres sobre aquests temes que ha fet.

Després de fer aquesta feina, la pregunta que em bé a la ment és: aquests temes que Aranda ha usat tant són també una constant en el cinema espanyol? Es poden establir més paral·lelismes entre les històries i els temes d'Aranda i la resta de cinema del nostre país? Al plantejar-me el treball em proposo ser capaç de contestar aquestes qüestions d'una forma ben argumentada al final de la feina.

Per realitzar el treball compto amb consultar llibres, vist els films sobre els quals escriuré o em referiré i haver reflexionat sobre tot el que he pogut veure.

• Cinema ESPANYOL

Segons les últimes investigacions, la primera projecció pública de cinema a Espanya es va produir el dia 11 de maig de 1896 de mans del húngar Erwin Rousby, quien se adelantó dos días al empleado de los hermanos

Lumière, Eugène Promio (Caparrós, 1999, pàg.11). Encara que les noves investigacions van canviant els coneixements dels que es disposen sobre aquesta matèria, pel que no es poden donar dades segures en aquest aspecte. La veritat és que durant molts anys s'ha considerat que el cinema espanyol no existia i per tant la gent no s'ha preocupat d'estudiar-lo o fins i tot l'han negat. Aquesta situació ha fet que el desconeixement d'aquest provoqués la destrucció de molt material fílmic del país fins molt després de la Guerra Civil.

Però centrant-nos en el cinema que ara ens interessa, es pot dir que actualment, un canvi legislatiu durant el període socialista ha intentat fer més fort i sòlid el cinema remodelant-lo i modernitzant-lo per no quedar obsolet davant del panorama internacional. I la veritat és que durant els últims anys hi ha hagut en certa forma un ressorgiment d'aquest pel que fa a la temàtica, encara que per una altra banda s'ha de dir que es va reduir en un 50% certs tipus de productes que s'havien realitzat fins llavors. El que es va aconseguir amb això és un augment de la qualitat dels audiovisuals produïts a Espanya, segons l'opinió de molts. Les aplicacions de la Llei 17/1994 del 8 de juny de Protecció i Foment de la Cinematografia ha afavorit la incorporació de nous realitzadors a l'indústria. De fet, en els últims anys l'accés a la producció per part dels nous cineastes ha estat el més fluïdo de toda la historia del cine español (Pérez Perucha, 1997, pàg. 965). Tot i així el cinema d'aquí s'ha hagut d'enfrontar en gran part amb el cinema estranger (sobretot dels EUA) que inunda les sales d'arreu d'Espanya i al que el públic ja s'ha acostumat. Aquest fet ha provocat que tingui molts problemes a l'hora d'arribar a l'espectador.

• Exemples de Pel·lícules taquilleres o reconegudes en els últims anys.

Mujeres al borde de un ataque de nervios. 1988: P.: El Deseo S.A.-Laurent Films. PR.: Agustín Almodóvar. D.: Pedro Almodóvar. A. y G.: Pedro Almodóvar. F.: Jose Luis Alcaine. M.: Bernardo -Bonezzi. Mont.: José Salcedo. Int.: Carmen Maura, Antonio Banderas, María Barranco, Julieta Serrano, Fernando Guillén, Rossy de Palma, Kiti, Manver, Guillermo Montesinos, Loles León, Chus Lampreave, Yayo Calvo, Ángel de Andrés López, Juan Lombardero, José Antonio Navarro, Ana Leza, Imanol Urube. Color-90 min.

Es tracta de la història de Pepa, que és abandonada pel seu company Iván. A partir d'aquest punt farà el que sigui per recuperar-lo, o si més no per poder parlar amb ell i descobrir qui és la seva nova amant. A aquest argument se li ha d'afegir el descobriment de la identitat terrorista chiïta del company de la seva amiga, l'intent de suïcidi d'aquesta; l'existència d'un fill d'Iván que no coneixia amb una novia verge que cau drogada a casa de Pepa, i la mare del noi boja i assassina.

Es tracta d'una pel·lícula que ens narra un fet una mica dramàtic en clau d'humor, per tant és una comèdia. La protagonista té una obsessió, aguditzada per la descoberta del seu embaràs, amb el seu amant de la qual no podrà desfer-se fins a la fi de l'argument. Les altres històries li donen embolics i més recursos humorístics al conjunt del relat, entre elles la història de la desvirgament, una mica curiosa, del personatge de Rossy de Palma.

Belle Époque. 1992: P.: Fernando Trueba-Lola Films-Animatógrafo (Espanya) / French Production (França). D.: Fernando Trueba. A.: Rafael Azcona, José Luis García Sánchez y Fernando Trueba. G.: Rafael Azcona. F.: José Luis Alcaine. M.: Antonio Duhamel. Mont.: Carmen Frías. Int.: Jorge Sanz, Penélope Cruz, Miriam Díaz-Aroca, Ariadna Gil, Fernando Fernán Gómez, Gabino Diego, Maribel Verdú, Michel Galabru, Agustín González, Chus Lampreave, Mary Carmen Ramírez. Color-108 min.

El 1931 en algun lloc no definit d'Espanya, Fernando deserta de l'aeròdrom de Quatro Vientos i després d'un desafortunat incident amb una parella de la Guardia Civil arriba a un prostíbul on coneix a don Manolo qui l'invita a passar la nit a casa seva. Al matí següent coneix les quatre filles de l'home, acabades d'arribar, per les quals es sent atret des del primer moment. Les quatre noies senten el mateix per el que tindrà diferents encontres eròtics amb totes elles. Finalment, Fernando decidirà de casar-se amb la més petita. Enmig de tota la trama es declara la II República.

En aquesta pel·lícula, que va ser guardonada amb un Oscar, la història gira entorn de les peripècies amoroses de Fernando, té ja uns quants elements dramàtics i sobretot sensuals, però no és una pel·lícula eròtica en cap moment.

Historias del Kronen. 1994: P.: Elías Querejeta P.C. (Espanya) / Claude Ossard Productions (França) / Alert Film (Alemanya). D.: Montxo Armendáriz. A.: basada en la novel·la homònima de José Ángel Mañas. G.: José Ángel Mañas y Montxo Armendáriz. F.: Alfredo Mayo. Mont.: Rosario Sainz de Rozas. Int.: Juan Diego Botto, Jordi Mollà, Núria Prims, Aitor Merino, Armando del Río, Diana Gálvez, Iñaki Méndez, Pilar Castro, José María Pou, Cayetana Guillén Cuervo, Elisabeth Page, Mercedes Sampietro, Andrés Falcón. Color-95 min.

Uns nois no tenen res més millor a fer en tot l'estiu que sortir de festa i prendre coca, maria i alcohol fins no poder més. Aquest grup, format per un Casanovas i un gay com a protagonistes, passen per diferents situacions límit que els fan acabar el text audiovisual en un estat no tant bo com van començar.

Aquesta pel·lícula es centra en el que fan per les nit un grup de joves. Entren en joc el tema de la beguda, les drogues i en certa manera l'amistat i el sexe pel sexe, com a manera d'utilitzar a les persones; a més d'aparèixer el tema de la homosexualitat, primerament sense ser acceptada i amb finalment amb un desenllaç una mica dubtós.

El día de la bestia 1995. P.: Sogetel-Cía Iberoamericana de TV-MG. PR.: Andrés Vicente Gómez. D.: Álex de la Iglesia. A. y G.: Jorge Guerricaechevarría y Álex de la Iglesia. F.: Flavio Martínez Labiano. M.: Battista Lena. Mont.: Teresa Font. Int.: Álex Angulo, Santiago Segura, Armando de Razza, Terele Pávez, Nathalie Seseña, Maria Grazia, Gianni Ippoliti, Saturnino García. Color-103 min.

Ángel Berriatua, catedràtic de Teologia, descobreix la data del naixement de l'Anticrist i el lloc, Madrid. Aquest capellà intentarà parar l'Apocalipsis, però primer haurà de descobrir el lloc exacte i per fer això conjurarà a Satan fent-se passar per un dels seus súbdits. En aquesta feina l'ajudarà Josemari, un jove d'estètica Death Metal, i un mestre esotèric televisiu Galvan. El trio al final s'enfronta al diable a les torres de la Puerta de Europa i gràcies a una banda de feixistes que tenen com a lema Limpia Madrid salven un món que després de l'aventura els pren per uns rodamons més.

Aquesta pel·lícula, de també molt bona acollida entre el públic jove, juga molt amb la violència per la violència, sense cap sentit i una falta de respecte per tot el que l'envolta, en definitiva no deixa títere con cabeza. Es tracta en molts detalls d'una crítica o una sàtira a la societat actual. Per una altra banda, aquesta pel·lícula defuig el realisme en tots els seus aspectes ja que es tracta d'un film fantàstic (tot i ser ambientat en el Madrid dels noranta) que està basat en la religió. A més utilitza en tot moment un humor molt negre.

Tesis 1995 [1996]: P.: Las Producciones del Escorpión. Pr.: José Luis Cuerda y Emiliano Otegui. D.: Alejandro Amenábar. A.: Alejandro Amenábar y Mateo Gil Rodríguez. G.: Alejandro Amenábar. F.: Hans Burmann. M.: Alejandro Amenábar y Mariano Marín. Int.: Ana Torrent, Fele Martínez, Eduardo Noriega, Rosa Campillo, Xabier Elgorriaga, Miguel Picazo, Nieves Herranz. Color-125min.

Ángela és una estudiant de Comunicació que està fent la seva tesi doctoral sobre la violència audiovisual. Una casualitat la fa trobar-se amb una *snuff movie* on hi apareix una antiga companya de classe. A arrel de la filmació, ella i el seu amic Chema començaran a investigar per trobar els qui la van grabar, entre els quals hi ha persones amb les que coincideixen cada dia a la facultat.

Tesis és un thriller molt a la americana, més que no pas el típic cinema d'autor europeu. Aquesta pel·lícula, la primera d'Amenábar, va tenir una gran acollida sobretot entre el públic jove. Es pot dir que és una pel·lícula amb un alt contingut de violència no sempre explícita i que tracta entre altres coses del sadisme i del voyerisme de les *snuff movies*. Això si, amenitzat per un noi guaperas, una noia que es fica en problemes i un

final feliç.

La buena estrella. 1997: P.: Pedro Costa PC–Enrique Cerezo (Espanya) / Mat Films (França) / GA&A (Italia). D.: Ricardo Franco. G.:Ricardo Franco y Ángeles González Sinde. F.: Tote Trenas. M.:Eva Gancedo. Int.: Antonio Resines, Maribel Verdú, Jordi Mollà, Elvira Márquez, Ramon Barea, Clara Sanchís. Color– 105 min.

La buena estrella narra la història d'un home impotent (Resines) que troba a una noia pel carrer a qui està pegant el personatge de Mollà. Ell l'ajuda i la porta a casa seva. Es coneixen i s'acaben casant. El problema bé quan Mollà surt de la presó i torna a buscar-la. A partir d'aquí la vida es farà insostenible a casa seva i es donaran diverses situacions gairebé increïbles. Com la fuga dels dos joves o el retorn d'ella embarassada.

En aquesta pel·lícula es juga bastant amb el paper que té el sexe entre les relacions de tots tres. Algunes vegades, però, la presència del sexe serà molt velada, segurament per no caure en la morbositat o l'excés d'erotisme. També hi ha una presència, tampoc excessiva, de violència, sobretot en el que embolta el personatge interpretat per Jordi Mollà. El que si que es pot dir és que retrata el problema que causa la impotència en un home de mitjana edat.

Nadie hablará de nosotras cuando hayamos muerto. 1997: P: Flamenco Films–Xaloc–Corte. Pr.: Jose Luis Escobar. D.: Agustín Díaz Yanes. F.: Francisco Femenía. G.: Agustín Díaz Yanes. Mont.: José Salcedo. Int.: Victoria Abril, Pilar Bardem, Federico Luppi, Ofelia, Murgía, Daniel Giménez. Color–104 min.

Una prostituta veurà l'assassinat de dos policies a sudamèrica. Després d'això tornarà a Madrid, la seva ciutat, per intentar refer la seva vida robant a la màfia que va matar els policies.

Aquesta és una pel·lícula amb un gran contingut de violència, pel seu argument, i també de sexe, ja que la protagonista és una prostituta, la qual es dedica generalment a fer mamades. A més, també hi ha continguts de violència gratuïta.

Airbag. 1997: Pr.: Iñaki Burutxaga, Ulrich Felsberg, Adrain Lipp. D.: Juanma Bajo Ulloa. G.: Juanma Bajo Ulloa, Karra Elejate, Fernando Guillén Cuervo. F.: Gonzalo Berridi. M.: Bingen Mendizábal. Int.: Karra Elejate, Fernando Guillén Cuervo, Alberto San Juan, Manuel Manquña, María de Medeiros, Francisco Rabal, Rosa Maria Sardà, Luis Cuenca, Pilar Bardem, Karlos Arguiñano.

Juancho és un jove de l'alta societat del País Basc que va a celebrar la seva despedida de solter a un prosíbul amb dos amics seus: Pako i Konrado. Allà perd l'anell de compromís (valorat en 30 milions de pessetes); més tard descobreixen que el té Villambrosa, un mafiós amo dels prostíbuls de la zona i imbolucrat en drogues. Durant tres dies els amics perseguiran a Villambrosa per tots els seus prostíbuls.

Una pel·lícula amb un gran contingut de violència, tractada en tot moment en clau de burla o comèdia. En aquesta pel·lícula Ulloa es riu a la cara de l'alta societat, però també dels mafiosos i en bona part dels seus protagonistes.

Abre los ojos. 1997: P.: Sogetel–Las producciones del Escorpión / Les Films Alain Sarde–Lucky Red. Pr.: José Luis Cuerda. D.: Alejandro Amenábar. A. y G.: Alejandro Amenábar. F.: Hans Burmann. M.: Alejandro Amenábar y Mariano Marín. Mont.: María Elena Sainz Rozas. Int.: Eduardo Noriega, Penélope Cruz, Fele Martínez, Najwa Nimri, Chete Lera, Gerard Barry. Color–118 min.

En aquest cas es tracta de la història d'un noi amb molts diners i molt guapo que sempre ha tingut tot el que ha volgut. Un dia, però, puja al cotxe d'una noia a la que havia deixat que es suïcida amb ell dins del cotxe. Ell acaba desfigurat i a partir d'aquest moment farà el que sigui per tornar a ser el d'abans, fins al punt d'arribar a les paranoies, l'assassinat i el seu internament a un centre psiquiàtric penitenciari.

Aquesta pel·lícula d'Amenábar, juga molt amb el desconcert de l'espectador. La figura de la noia de qui s'enamora el protagonista juga un paper molt important, com a balança per estabilitzar-lo. Hi ha molts moments en que aquest no acaba d'entendre la successió de situacions fins que no arriba el final desvelador de l'argument, que tot i així sol provocar opinions molt diverses sobre la història.

Los años bárbaros. 1998: P.: Beatriz Gardara–Fernando Colomo PC para Sogetel. Pr.: Fernando Colomo. D.: Nicolas Sanchez. G.: Carlos Lopez, José Ángel Esteban, Fernando Colomo. F.: Néstor Calvo. M.: Juan Bardem. Int.: Jordi Mollà, Ernesto Alteira, Allison Smith, Juan Echanove, Samuel Le Biant, Pepón Nieto, Andy Bures. Color– 120 min.

Aquesta és la història de dos joves estudiants universitaris, que després de fer unes pintades contra el feixisme, són condemnats a vuit anys de treballs forçats al Valle de los Caídos. La força de l'argument es basarà en la fuga d'aquests perseguits per una Guardia Civil, en moltes ocasions innèpta, i ajudats per dues suposades turistes estatounidenses i un francès de la resistència.

El tractament de la pel·lícula és en moltes ocasions còmic i en altres tràgic. Es fa una crítica a les suposades justícia i llei en el franquisme; es desmitifica la figura del poder donant protagonisme moltes vegades a la crueltat d'aquest període i també a la corrupció, els chanchullós...

Torrente, el brazo tonto de la ley. 1998: P.: Lola Films–Cartel. Pr.: Andrés Vicente Gómez y Marco Gómez. D.: Santiago Segura. G.: Santiago Segura. F.: Carles Gusi. M.: Roque Baños. Mont.: Fidel Collados. Int.: Santiago Segura, Javier Cámara, Tony Leblanc, Neus Asensi, Chus Lampreave, Manuel Manquiña, Espartaco Santoni, Julio Sanjuán, Jaime Barnatán, Darío Paso, Carlos Bardem, Cañita Bravo, El Gran Wyoming, Poli Díaz. Color–97 min.

És la història d'un policia de pel·lícula, però de misteri o un thriller, sino de comèdia. Es tracta de fer un retrat, per Santiago Segura, de l'autèntic policia espanyol, un agent corrupte, que no treballa quan ho ha de fer i que fica la pota quan s'ha de quedar al marge d'algun assumpte. A partir d'aquí es ficarà en un embolic de drogues ajudat pels seus veïns civils.

Aquesta pel·lícula que ha estat una de les que millor acollida entre el públic, va batre rècords de taquilla, tracta un altre cop d'un audiovisual d'escenes molt violentes, encara que a vegades no explícitament. Torna a ser una dura crítica a la societat en clau de comèdia, amb un humor, moltes vegades, molt desproporcionat.

La niña de tus ojos. 1998: P.: Cartel–Fernando Trueba PC Lola Films. D.: Fernando Trueba. G.: Carlos López, Miguel Ángel Egea, David Trueba y Rafael Azcona. F.: Javier Aguirresaroba. M.: Antoine Duhamel. Mont.: Carmen Frías. Int.: Penélope Cruz, Antonio Resines, Jorge Sanz, Loles León, Santiago Segura, Rosa Maria Sardà, Neus Asensi, Jesus Bonillo, Mirosław Taborsky, Johannes Silberschneider, Karel Dobry, Götz Otto, Heinz Galiardo, Hanna Schygulla. Color– 121 min.

La pel·lícula narra la història d'un grup espanyol que va a rodar un film a l'Alemanya en el context de la Segona Guerra Mundial. Allà es trobaran amb diferents problemes i coneixeran a un rus d'un camp de concentració que és obligat a treballar a la seva pel·lícula. La protagonista (Penélope Cruz), que s'enamorarà d'ell i amb el qual fugirà al final, haurà de patir el fet de ser la nina dels ulls d'un ministre de Hitler.

Aquest film va acaparar gran quantitat de Goyas. Primerament va ser presentat com una comèdia, però que en realitat no és així, intenta fer una ambientació prou aconseguida del temps i el moment, a més de fer una dura crítica al nazisme i apostar per la tolerància.

Todo sobre mi madre. 1999: P.: El Deseo S.A. Pr.: Agustín Almodóvar. D.: Pedro Almodóvar. G.: Pedro Almodóvar. F.: Alfonso Beato. Mont.: José Salcedo. Int.: Cecilia Roth, Marisa Paredes, Penélope Cruz, Rosa Maria Sardà, Candela Peña, Antonio San Juan, Fernando Fernán Gómez, Fernando Guillén, Toni Cantó.

Manuela és una dona de mitjana edat amb un fill, el qual és atropellat per un cotxe el dia del seu dissetè aniversari i resulta mort. La mare torna de Barcelona (ciutat de la que havia fugit en saber-se embarassada) per trobar al pare de la criatura i explicar-li tot. Un cop allà es retroba amb una amiga travestida i prostituta; i Rosa, una treballadora social amb sida i embarassada de Lola, el mateix travestit que va deixar en estat a Manuela disset anys abans. Manuela coneixerà a Huma, una actriu de teatre que està fent una gira amb Un tranvia llamado deseo.

Com no anomenar la nominada a l'Oscar Todo sobre mi madre, pel·lícula que ens explica la història de Manuela i els seus amics, després de passar per diverses situacions límit. En l'argument hi ha una forta presència d'elements homosexuals (tot i que Almodóvar no ens mostra escenes de sexe) i també de tragèdia davant de la vida i la mort. Tot i així, l'argument s'acaba amb una gota d'esperança, un tornar a començar, que suavitza tot l'anterior de la pel·lícula a l'espectador.

3. Vicente Aranda

Aquest director va néixer el 1926 a Barcelona. Era fill d'un matrimoni aragonès que va haver d'emigrar per causes econòmiques molt abans que Vicente nasqués. El seu pare era afiliat a la CNT cosa que el va condicionar i influenciar ideològicament, com més endavant podrem veure. Durant aquesta època de la seva vida, el cine ja era gairebé una obsessió per a ell. Durant la seva infància, també, va ser quan va esclatar la guerra civil. Per aquest motiu la seva família es va mudar al poble de la infància de la seva mare durant tant sols un parell d'anys. A l'acabar la guerra, Aranda es va haver de posar a treballar, cosa que va impossibilitar que acabés els seus estudis. Aquesta època de la seva vida va ser molt dura, a causa de la postguerra, però agreujat pel passat sindicalista del seu pare. Durant deu anys segueix aquesta tònica fins que decideix emigrar per raons econòmiques i polítiques. Arriba a Veneçuela on hi havia un clima força pròsper i on va viure durant deu anys treballant en el món de la informàtica per una empresa multinacional dels EUA. Tot i així, la seva estança allà també va estar marcada en la seva major part pels règims sense llibertats, no tant durs com l'espanyol, però.

Després decideix tornar a la seva ciutat natal amb la que llavors era la seva esposa, María Luisa per fer el que li agrada, cine. Aquí entra dins del grup d'intel·lectuals més endavant anomenats l'Escola de Barcelona. Però aquí li és molt difícil tenir l'educació necessària, pel que ha de marxar a Madrid per intentar entrar a l'Escuela Oficial de Cine, cosa que li és denegada a falta del títol de batxillerat. Però no es dona per vençut i gràcies a les noves amistats intel·lectuals i del cine de Madrid i Barcelona aprèn i es va fent currículum com a ajudant, co-guionista, co-director, etc., amb gent com Romà Gubern amb qui va fer *Brillante porvenir* (la seva primera obra). Durant aquesta època hi ha una forta presència del simbolisme en les seves obres, com per exemple a *Fata Morgana* (1965) que va resultar insòlita en el nostre país. Havia rebut influències del cinema francès, la Nouvelle Vague, en aquesta època i s'havia distanciat del neorealisme madrileny. Després d'aquestes Aranda farà altres pel·lícules però l'Escola de Barcelona es dilueix. Més endavant es decideix a crear la seva pròpia productora: Morgana Films, la qual li servirà com a suport econòmic per les seves següents pel·lícules, més comercials durant el principi dels setanta: *La novia ensangrantada* (1972) o *Clara es el precio* (1974). A partir d'aquí i amb la censura gairebé desfeta, Aranda comença a fer i a desenvolupar el cine que el caracteritza. Cap el 1982 coneix Teresa Font, muntadora, amb la que es casa després de separar-se de la primera esposa. Ella es qui munta a partir de llavors les seves pel·lícules, que a partir de llavors són de més gran qualitat o si més no més treballades en la seva estètica. El 1988 va guanyar el primer Goya per *El Lute, camina o revienta*. El 1991 va estrenar a TVE la serie *Los jinetes del alba...* és a dir, és a partir d'aquest moment que el director arriba a l'èxit més gran en tots els sentits.

• Fitxa tècnica dels films analitzats

Cambio de sexo. 1977: P.: Impala-Morgana Films. D.: Vicente Aranda. G.: Joaquín Jordá y Vicente Aranda. F.: Nestor Almendros. M.: Ricardo Miralles. Munt.: Maricel. Int.: Victoria Abril, Bibi Andersen, Lou Castel, Fernando Sancho, Rafaela Aparicio, Montserrat Carulla. Color-108 min.

Història d'un noi, José María, que vol ser noia. El seu pare el vol tornar el que se'n diu un mascle i li fa fer feines molt dures. Ell però marxa de casa seva i se'n va a Madrid, on coneixerà al personatge de Bibi Andersen, qui li obrirà un nou món.

El Lute, camina o revienta. 1987: P.: Multivideo-MGC Producciones Cinematográficas y Audiovisuales. D.: Vicente Aranda. G.: Joaquín Jordá y Vicente Aranda. A.: basada en la novel·la de Eleuterio Sanchez El Lute. F.: Jose Luis Alcaine. M.: Jose Nieto. Munt: Teresa Font. Int.: Imanol Arias, Victoria Abril, Antonio Valero, Carlos Tristanch, Diana Peñalver, Raúl Fraire, Manuel de Bas, Luis Marín, Manuel Zarzo, José Cerro, Rafael Hernández. Color-123 min.

Eleuterio és un merchero que intenta sobreviure a l'Espanya de la postguerra amb la seva dona i el seu fill. Un dia intenta robar en una joieria, en aquell incident moreu una persona. Després d'això és arrestat i empresonat; rebrà tortures i maltractaments i protagonitzarà un intent de fuga.

Si te dicen que caí. 1989: P.: IPC (Ideas y Producciones Cinematográficas). D.: Vicente Aranda. A.: basada en la novel·la homònima de Juan Marsé. G.: Vicente Aranda. F.: Juan Amorós. M.: José Nieto. Munt.: Teresa Font. Int.: Jorge Sanz, Victoria Abril, Antonio Banderas, Javier Gurruchaga, Guillermo Montesinos, Ferran Rañe, Juan Diego Botto, Lluís Homar, Juan Miralles, Carlos Tristanch, María Botto. Color-120 min.

La història d'un noi i els seus companys que fan el possible per sobreviure i sortir de la misèria en el context de la postguerra. També és la història d'un falangista voyeur que utilitzarà aquests joves per fer realitat les seves fantasies.

Amantes. 1991: P.: Pedro Costa PC-Televisión Española. D.: Vicente Aranda. G.: Carlos Pérez Merinero, Álvaro del Amo, Vicente Aranda. F.: José Luis Alcaine. M.: José Nieto. Munt.: Teresa Font. Int.: Victoria Abril, Jorge Sanz, Maribel Verdú, Enrique Cernio, Mabel Escaño, Alicia Agut, José Cerro, Gabriel Laborne, Saturnino García, Lucas Martín, Cosme Cortázar. Color-107 min.

Pedro es veu abocat a una història d'amor, de sexe i crims a causa de la inesperada atracció que sent per Luisa, la seva hostelera. Aquesta farà el que sigui per allunyar-lo de la seva novia formal, Trini qui intentarà per tots els mitjans recuperar a Pedro. Finalment, Luisa i Trini abocaràn a Pedro a l'assassinat.

La pasión turca. 1994: P.: Lolafilms-Cartel-Sogepaq. D.: Vicente Aranda. A.: basada en la novel·la homònima d'Antonio Gala. G.: Vicente Aranda. F.: Jose Luis Alcaine. M.: José Nieto. Munt.: Teresa Font. Int.: Ana Belén, Georges Corraface, Ramon Madaula, Silvia Munt, Loles León, Helio Pedregal, Francis Lorenzo, Blanca Apilanez, Rasim Oztekin, Guzin Ozipek, Laura Maña. Color-117 min.

Desideria és una dona jove, casada amb un home gairebé impotent. En un viatge a Turquia coneix a Yamam, un guia que li farà perdre el cap. Després de viure una aventura amb ell torna a casa embarassada. Però quan el seu fill mor, ella decideix que res no la lliga i torna a Turquia. A partir d'aquí començarà el seu calvari.

Libertarias. 1995: P.: Sogetel-Lola Films-Academy Picture (Italia)-Era Films (Bèlgica). Pr.: Andrés Vicente Gómez. D.: Vicente Aranda. G.: Antonio Rabinad y Vicente Aranda. F.: José Luis Alcaine. M.: José Nieto. Munt.: Teresa Font. Int.: Ana Belén, Ariadna Gil, Victoria Abril, Jorge Sanz, Loles León, Miguel Bosé, Joé Sancho, Blanca Apilanez, Laura Maña, Joan Crosas, Antonio Dechent, Paco Bas, Greg Charles, Claudia Gravi, Angeles Martín, María Pujalte, Isabel Ruiz de la Prada, Azucena de la Fuente. Color-131 min.

És la història d'unes dones que entren a les files de l'exèrcit anarquista en el context de la Guerra Civil. Entre elles es troba una monja que ha hagut de fugir del seu convent i Pilar, una líder nata que cuida d'ella des del principi. Elles lluiten com qualsevol home però tot i això ordres posteriors les obliguen a marxar de les files. Elles no ho accepten i lluiten fins al final.

La mirada del otro. 1998: P.: Lolafilms–Cartel. Pr.: Andrés Vicente Gómez. D.: Vicente Aranda. A.: basada en la novel·la homònima de Fernando G. Delgado. G.: Álvaro del Amo y Vicente Aranda. F.: Flavio Martínez Labiano. M.: José Nieto. Munt.: Teresa Font. Int.: Laura Morante, José Coronado, Miguel Ángel García, Juanjo Puigcorbé, Sancho Gracia, Blanca Ailanez, Alonso Caparrós, María Jesus Valdés, Ana Obregón, Miguel Bosé. Color–104 min.

Begoña és una dona que només viu per disfrutar del sexe. Alguna cosa l'impulsa a anar d'un home a un altre, sense poder ser feliç al costat d'un. Els sentiments no tenen cabuda a la seva vida. Això la porta a fer moltes bogeries, contraure malalties i quedar embarassada.

• Els temes de la seva filmografia.

Aranda es caracteritza per tenir uns temes molt definits en la majoria dels seus films; aquests solen ser el sexe i la crueltat i pràcticament són l'eix central de tota la seva obra. Aquests dos temes són paral·lels dins del cinema d'Aranda, és a dir, que l'un va directament lligat a l'altre fins que gairebé es confonen.

Per una altra banda, la política també ha pres força en els films d'Aranda, sobretot la història a partir de la guerra civil i el principi de la postguerra, i la transició; aquesta és la història que ell va viure més de prop i més el va marcar tant pel que fa a la supervivència com a la ideologia.

A més, hauria de dir en aquest apartat, tot i que no es tracta d'un tema en concret i perquè no li dedicaré cap altre punt, que Aranda es basa en les seves pel·lícules en la dona. Les dones, generalment una en l'argument de molts dels seus arguments, és l'eix vertebrador de l'esquelet del film. És la protagonista, l'heroïna i el seu món és el que millor ensenya en les seves pel·lícules. Exemples d'això són les pel·lícules: *La pasión turca*: la història de Desideria i la seva aventura fatal; *Libertarias*: l'argument recau en aquesta en un grup de dones que lluiten a la Guerra Civil o *La mirada del otro*: la protagonista és Begoña.

En l'anàlisi d'aquests temes i amb les seves exemplificacions intentaré centrar-me en les seves pel·lícules més recents, encara que això pugui resultar una mica complicat.

3.2.1. El sexe i la crueltat

A primera vista, la majoria de films d'Aranda tenen un gran contingut de sexe. Aquest pot semblar que no té cap sentit, és a dir, que és el sexe per el sexe. Però aprofundint una mica més i havent vist una major quantitat de pel·lícules del director, es pot dir que la majoria de les vegades aquesta temàtica tant usada pel director, primerament es pot dir que l'utilitza com una font de plaer per a als personatges; per una altra banda ens desvela actituds i caràcters d'aquests, a més de la seva situació emocional. Tot i així, la majoria de vegades els protagonistes tenen una dependència sexual de la qual no poden escapar: el personatge de Desideria a *La pasión turca* (1994) té una forta dependència sexual per Yamam, passió que la porta a abandonar el seu marit i la seva vida anterior, per poder-la satisfer. El sexe es pot anunciar com a fuente de relació personal, (...) pero también de poder, como desencadenante de tragedias, como realización humana pero también de conflicto, drama, enfrentamiento y muerte (Colmena, 1996, pàg 26).

Es podria dir que va relacionat amb els sentiments més profunds de les persones, aquest pot ser el cas de *La mirada del otro* (1998), on la protagonista, Begoña, gairebé es defineix a si mateixa mitjançant el sexe; gran part de la seva rebeldia l'expressa d'aquesta manera; viu només pel plaer sexual, els sentiments no hi caben en els seus plans. Begoña arriba al punt de no poder ser feliç de cap manera, es podria dir que el sexe és la forma com ho expressa i com trenca la seva vida.

Aquesta pel·lícula també podria confirmar del tot que el sexe i la crueltat en Aranda no es poden separar; van junts de la mà. La violació de Begoña planejada i consentida per Elio, un dels seus amants, ens ho posa en

relleu. Begoña sap que Elio ha estat el causant, però ella torna a veure'l, a més torna al lloc on la van violar a veure els que ho van fer per satisfer les seves necessitats sexuals. Per tant es pot dir que en aquesta pel·lícula la crueltat és un símbol d'amor obscur, de terror en alguna situació, també de la desesperació en el cas de la protagonista. Però aquesta actitud es repeteix en gairebé tots els films del mateix director.

La crueltat, com abans ja he dit, està clarament vinculada al sexe. Una de les classes de violència que utilitza Aranda és la de l'autoaniquilació. Personatges que es senten frustrats, sobretot sexualment, intenten automutiliar-se, un exemple perfecte és el personatge encarnat per Victoria Abril a *Cambio de sexo* (1977) (i farà una excepció amb aquesta pel·lícula, que és més antiga, perquè és la que exemplifica a la perfecció aquesta idea), qui intenta castrar-se al sentir rebuig del seu propi cos: Victoria Abril és ell, Jose María, qui vol ser María José, no accepta el seu sexe; ell es sent una noia que ha nascut noi, per la seva desgràcia, i això no li vé de nou, sinó que ho ha sentit tota la vida.

Una altra classe de crueltat és la que inflingeixen uns sobre els altres, la tortura en seria un exemple. Seria el cas, entre altres, de les pel·lícules on es toca el tema de la repressió del règim franquista o de la guerra, com més endavant ja explicaré. Però també seria el cas d'altres pel·lícules on Aranda explora temes com el sadomasoquisme o certs tipus de pràctiques que inclouen dolor abans o durant la realització de l'acte sexual, un cas molt evident d'aquesta afirmació és *Si te dicen que caí* (1989) i totes les escenes que succeeixen entre el protagonista interpretat per Jorge Sanz i els seus companys davant de la mirada del feixista Conrado.

Un altre tema relacionat amb el sexe i que Aranda utilitza com a recurs en molts dels seus audiovisuals és el triangle amorós. Aquest el podem trobar a diferents pel·lícules com: *Amantes* (1991) on el protagonista Paco, es sent fascinat i atret per Luisa, la mestressa de la pensió on resideix, amb qui viu una apassionant història, basada sobretot en el sexe. Per una altra banda, ell té una novia molt púdica, qui no el deixa ni tocar-la. Elles dues són els dos punt oposats en la vida del noi. *La Pasión turca* també és un exemple d'aquests triangles amorosos. Desideria viu encara amb el seu marit Ramiro mentre ja fa temps que ha consumat la seva relació amb la font dels seus problemes i passions, el guia turc Yamam. Tots aquests triangles solen acabar tràgicament.

Més situacions que es solen trobar en els seus films podrien ser el lesbianisme, mentre que l'homosexualitat masculina gairebé no s'hi veu representada. I, sobretot, la sodomització dels homes sobre les dones situacions que es troben en pel·lícules com *Si te dicen que caí*, *La pasión turca* o *La mirada del otro*.

Segons Colmena Aranda nos descubre el mundo, un acercamiento hacia la pasión como forma de vida, hacia la violencia como forma de muerte, hacia la intangible unión de esos dos universos en uno solo (Colmena, 1996, pàg. 33).

• Història política d'Espanya

Aquest tema ha anat prenent força dins la filmografia d'Aranda a mida que ha anat passant el temps. Tal com ja he esmentat la història que ell va viure és la que retrata en els seus films; però sobretot els primers anys de la postguerra, anys en que ell va haver de començar a treballar i on la seva família va patir la gana i la repressió. Aquesta és la situació que el va portar a emigrar a un altre país durant deu anys, per tant es pot entendre que el seu cine sobre aquest tema sempre sigui antifranquista; d'alguna manera vol donar una visió molt negra, pessimista de l'Espanya de la dictadura. S'encarrega especialment de destacar la repressió governamental com la pitjor violència i crueltat. Un exemple d'aquest tema en Aranda poden ser el tracte a Eleuterio a *El Lute, camina o revienta* (1987), pal·lesa en tot el discurs audiovisual a més de ser una denúncia sobre la manipulació dels fets a favor dels interessos polítics, o *Si te dicen que caí* en la que el protagonista Conrado aprofita la seva afiliació a la Falange para hacer realidad sus lascivias, sus voyeurismos (Colmena, 1996, pàg. 45).

Encara que no deixa de criticar, per l'altra banda, l'anarquisme en algunes escenes, a causa d'alguns dels seus

actes mentre va durar la guerra. Alguns exemples d'això poden ser: la mort de Menchu a mans dels anarquistes, tant sols per la simple raó de ser una prostituta que treballava pels nacionals a *Si te dicen que caí*; aquesta és una mort molt violenta i cruel, a base de cops de martell al cap. També l'assassinat d'un tret al cap d'un bisbe a *Libertarias* (1995) vist pel personatge d'Ariadna Gil. La crueltat també va lligada a la temàtica en aquest cas: la monja ho ha d'assumir com un dels contres de la guerra a la que s'ha sumat, sense poder-hi fer res. En canvi, l'anarquisme és ideologia més representada en els seus textos audiovisuals, i per tant de la que sembla més proper; cosa que es pot entendre pensant en la situació i la ideologia del seu pare, afiliat a la CNT. A més de la violència de l'anarquisme i del franquisme, Aranda retrata la violència popular com a resposta a la segona, per exemple en *El Lute, camina o revienta*, la qual es viu ja només en l'ambient, o *Libertarias* en aquest cas a causa de la guerra. La guerra a aquesta pel·lícula, té moments especialment cruels i violents, però també té molts moments que es podrien considerar d'alabança a les persones que hi van lluitar i als seus ideals. Aranda justifica aquesta violència abans esmentada sempre que sigui com a acte de defensa del que sigui, però mai quan aquesta és utilitzada contra un innocent.

Un altre tema que ha tractat és el nacionalisme; el catalanisme polític de Pujol per exemple a *El amante bilingüe* (1992) que presenta una política catalanista que al director no le gusta en absoluto (...) como es evidente en esta irónica comedia negra (Colmena, 1996, pàg. 42). També ha tractat el comunisme en una pel·lícula com *Asesinato en el Comité Central* (1982) encara que Aranda deixa meridianamente claro que no es precisamente la ideología que profesa (Colmena, 1996, pàg.42).

Pel contrari, sembla que la situació de l'Espanya en general actual o tot el règim socialista no l'interessa de retratar, ja que encara que algunes de les seves últimes pel·lícules estan ambientades en aquests dies, ell no fa cap mena de referència a la situació política o social com a tema a tractar.

4. Conclusió

Per resumir tota la informació que he abocat en aquest treball o poder comparar-la m'hauré de centrar en diferents punts. Primerament, he de dir que la filmografia d'Aranda és prou extensa com per parlar de les temàtiques utilitzades per ell en la seva obra, sense haver-me de referir a només dues o tres pel·lícules. Tot i així el fet de centrar-me en els últims anys és degut, a més de la necessitat de delimitar el treball, a que aquesta és la època que he conegut, i el cine que he vist. Per tant em semblava més adequat parlar del que ja coneixo.

Ara, entrant en la qüestió d'Aranda, m'atreveixo a dir que el seu cinema és prou representatiu en el panorama dels últims anys. Moltes pel·lícules seves han estat ben acollides per un públic que, ara per ara, coneix el director i part de la seva filmografia en general, cosa que no es pot dir de fa potser vint anys. A més, crec que puc dir que el seu cinema encaixa prou bé dins del panorama cinematogràfic espanyol. En el nostre cinema, es pot dir que hi ha una gran representació del sexe, la violència i sí, també de la història, encara que en general no es tracta tant la política, o si més no, es deixa més de banda el que és el franquisme excepcionant el cas que em vist de *Los años bárbaros*.

Així, podem veure que en el panorama actual hi ha diferents casos de pel·lícules en que el sexe i la violència són usats com a forma d'expressió o com a tema central de l'argument o causants del tema central de l'argument. Però sí que s'ha de dir que segurament Aranda és un dels directors espanyols que menys problemes té a l'hora de parlar seriosa i clarament sobre sexe. Ens el mostra tal com és en moltes de les seves pel·lícules, i en moltes altres mostra les seves perversions, cosa que en la majoria del cinema espanyol no es tracta. En moltes ocasions no es mostra, es camufla o simplement és tractat en clau de comèdia, és a dir, no se li dona un pes tant important com a la filmografia d'Aranda. Sempre hi ha els casos de *Belle Époque* (on el protagonista es mou molt per instints sexuals), o com els de *La buena estrella* o *Todo sobre mi madre*, on el sexe és en gran part el causant de l'acció de la pel·lícula, és tractat seriosament, però no se li dona protagonisme, es refereix però no es mostra a l'espectador.

Pel que fa a la crueltat, aquesta potser és menys velada en el cinema espanyol en general, es mostra més clarament o és usada simplement com un recurs més en l'argument de la pel·lícula. Exemples molt clars en són les pel·lícules: *El día de la bestia*, *Airbag* o *Nadie hablará de nosotras cuando hayamos muerto*, tot i que les dues primeres usen la violència més com un efecte per seduir el públic que com a finalitat. El que si que es pot dir és que aquesta, relacionada amb el sexe, és gairebé nula en la resta de cinema del nostre país.

També hi ha altre tipus de films a Espanya on aquesta temàtica té molt poc pes, aquest podria ser el cas de *Abre los ojos* o *La niña de tus ojos*. En aquestes dues, tot i ser present els temes de sexe i violència, les temàtiques preferides d'Aranda gairebé no tenen protagonisme, són relegades en un segon lloc.

Per tant s'ha de dir que el director no fa un cinema a part de la corrent general espanyola, però tampoc la segueix exactament. Es pot dir que Aranda és molt més arriscat, gairebé controvertit i de segur que incòmode per a moltes persones.

5. Bibliografia

Llibres

Campos, J. *Comedia. Humor y sátira en el cine*. Valencia: La Máscara, 1997

Caparrós, J.M. *Historia crítica del cine español*. Desde 1897 hasta hoy).

Barcelona: Ariel, 1999

Colmena, E. *Vicente Aranda*. Madrid: Cátedra, 1996

Elies, P. *Canigó. Diccionario*. Barcelona: Ramon Sopena, 1975

Equipo de Pantalla 90. *Trece años de cine español*. Madrid: Edice, 1995

Gubern, R. (et.al.). *Historia del cine español*. Madrid: Cátedra, 1995

Monterde, J.E. *Veinte años de cine español*. Barcelona: Paidós, 1993

Pérez, J. *Antología crítica del cine español*. Madrid: Cátedra/ Filmoteca

Española, 1997

Torres, A. *Diccionario Espasa. Cine español*. Madrid: Espasa-Calpe, 1996

Web sites:

www.cinemagazine.com

www.terra.es/cine/nuestra_filmoteca

www.terra.es/cine/biofilmografia

www.terra.es/cine/actualidad

www.mcu/bases/spa/cine

<http://cultura.gencat.es>

2